

העזרה מהסוגיא

נדריס ה. – יא:

פרשת לך לך ה'תשפ"ג

דף ה - ו

♦ דין 'ידים שאין מוכיחות':

○ לרבי יהודה - לא נחשב דיבור.

○ לרבנן:

▪ לאביי - נחשב דיבור.

▪ לרבא - באופן שיש הוכחה מה כוונתו נחשב דיבור, ובאופן שאין הוכחה מה כוונתו לא נחשב דיבור.

♦ לשונות נדריס:

• 'מודרני ממך' – נחשב 'יד שאינו מוכיח', ולאביי שחל הנדר הנודר אסור להנות מהמודר.

• 'מודרני ממך שאיני אוכל לך' – נחשב 'יד מוכיח', והנודר אסור להנות מהמודר.

• 'מודר אני לך' – נחשב 'יד שאינו מוכיח', ולאביי שחל הנדר הנודר אסור להנות מהמודר וכן המודר אסור להנות מהנודר.

• 'מודר אני לך מאכילה' - נחשב 'יד מוכיח', והנודר אסור להנות מהמודר וכן המודר אסור להנות מהנודר.

♦ דין 'ידות' בשאר דיני התורה:

» הערות «

א רבי יהודה סובר שצריך לכתוב בגט 'ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין וגט פטורין ואיגרת שבוקין', והגמ' מבארת שהטעם של רבי יהודה הוא ש'ידים שאין מוכיחות' לא נחשב דיבור.

ב רבנן סוברים שלא צריך לכתוב בגט 'ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין וגט פטורין ואיגרת שבוקין' ואביי מבאר שהטעם של רבנן ש'ידים שאין מוכיחות' נחשב דיבור.

ג רבנן סוברים שלא צריך לכתוב בגט 'ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין וגט פטורין ואיגרת שבוקין', ורבא מבאר שדברי רבנן נאמרו דווקא בגט שיש הוכחה מה כוונתו, אבל באופן שאין הוכחה מה כוונתו 'ידים שאין מוכיחות' לא נחשב דיבור.

בדברי הגמ' מבואר ששמואל סובר כדברי רבא ש'ידים שאין מוכיחות' לא נחשב דיבור.

ד הגמ' מבארת שהסיבה שהלשון 'מודרני ממך' נחשב 'ידים שאינו מוכיחות', משום שיתכן שכוונת לשון זה שלא ידבר עמו.

ה הר"ג מבאר שהלשון 'מודר אני לך' משמע שני דברים: א. שהנודר אסור להנות מהמודר. ב. שהמודר אסור להנות מהנודר. אבל בשאר הלשונות (כגון 'ממך') משמע שהנודר אסור להנות מהמודר, ולא משמע שהמודר אסור להנות מהנודר.

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

- בשבועה - נחשב דיבור.
- בקרבן - נחשב דיבור.
- בגיטין - נחשב דיבור.
- בקידושין - הגמ' מסתפקת האם נחשב דיבור.
- בצדקה ובפאה - הגמ' מסתפקת האם נחשב דיבור.
- בהפקר - הגמ' מסתפקת האם נחשב דיבור.
- ביחוד לבית הכסא - הגמ' מסתפקת האם נחשב דיבור.

דף ז

לשונות נדרים:

- לשון שמשמעו 'ריחוק' - נחשב נדר.
- לשון שמשמעו 'נידוי':
 - לאבוי - אינו נחשב נדר.
 - לרב חסדא - לת"ק אינו נחשב נדר, ולרבי עקיבא נחשב נדר.

דיני נידוי:

- הרואה את חברו מזכיר שם שמים לבטלה - צריך לנדונו, ובאופן שלא נידה חייב הרואה נידוי.
- דיני הרחקה של בני ביתו של המנודה מן המנודה - בני ביתו צריכים לנהוג בו דיני נידוי, אמנם אשתו לא צריכה לנהוג בו דיני נידוי משום שאשתו כגופו.
- דיני התרת נידוי:
 - באופן שנידוהו בפניו - לכתחילה צריך להתירו בפניו, ובאופן שהתירו שלא בפניו חל ההתרה.

הערות

- הגמ' מבארת שהאופן שנחשב ל'ידות' בקידושין הוא, שנתן שתי פרוטות לאשה ואמר לה 'הרי את מקודשת לי' והוסיף ואמר לחברתה 'ואת', ויש ספק האם התכוון לקדש גם את האשה השנייה על ידי פרוטה אחת שנתן לאשה הראשונה מדין שליחות, או דלמא לא התכוון לקדש את האשה השנייה, אלא התכוון לומר לה 'ואת חזאי'.
- הגמ' מבארת שהצד ש'ידות' בקידושין נחשבים דיבור משום שלומדים במה מצינו מנדרים, והצד ש'ידות' בקידושין לא נחשבים לדיבור הוא שא"א ללמוד מנדרים משום שנדרים חמורים שחלים בדיבור לחוד.
- הגמ' מבארת שהצד שיש 'ידות' לצדקה ופאה הוא שלומדים בהיקש מקרבנות ש'ידות' נחשב לדיבור, דכתיב 'כי תדר נדר לה' אלוהיך לא תאחר לשלמו כי דרוש ידרשנו ה' אלוהיך מעמך', וכתיב 'מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלוהיך נדבה אשר דברת בפיו', ודרושים 'מעמך' זו לקט שכחה ופאה, 'בפיו' זו צדקה. והצד שאין 'ידות' לצדקה ופאה שא"א ללמוד בהיקש מקרבנות, משום שעיקר ההיקש נאמר על דין בל תאחר, ולא אומרים 'אין היקש למחצה' אלא בדברים שמפורשים בפסוק ולא על דברים שנלמדים מדרשה.
- הגמ' מבארת שהאופן שנחשב 'ידות' בצדקה הוא, שאמר 'זו זה יהיה לצדקה' והוסיף ואמר על זו אחר 'זוה', ויש ספק האם התכוון שהזו השני גם יהיה לצדקה, או שהזו השני יהיה להוצאות ביתו. והאופן שבו נחשב 'ידות' בפאה הוא שאמר 'ערוגה זו תהיה פאה' והוסיף ואמר על ערוגה אחרת 'זו', ויש ספק האם התכוון שהערוגה השני גם תהיה פאה, או שתהיה שייכת לו.
- הגמ' מבארת שהצד שיש 'ידות' בהפקר משום שהפקר הוא כמו צדקה משום שכוונת המפקיר שיזכו בו עניים, והצד שאין 'ידות' בהפקר משום שהפקר אינו כמו צדקה, משום שצדקה היא רק לעניים והפקר הוא בין לעניים ובין לעשירים.
- כך מבואר בדברי המשנה [ב א] שהאומר 'מורחקני ממך שאיני אוכל לך' נחשב לנדר, וכן מבואר בדברי הגמ' שהאומר 'נדינא מינך שאיני אוכל לך' נחשב לנדר.
- המשנה מביאה שנחלקו ת"ק ורבי עקיבא בלשון 'מנודה אני לך', ואבוי מבאר שנחלקו בכוונת לשון זה: לת"ק הכוונה נידוי ולא חל הנדר, ולרבי עקיבא ספק האם הכוונה ל'ריחוק' וחל הנדר. אבל באופן שיאמר לשון שמשמעו 'נידוי' כגון 'משמתנא מינך שאיני אוכל לך', לכו"ע לא חל הנדר. אמנם רב חסדא סובר שבאופן שאמר 'מנודה אני לך שאיני אוכל לך' חל הנדר, ונחלקו באופן שאמר 'משמתנא מינך שאיני אוכל לך': לת"ק לא חל הנדר כיון שלשון זה משמעו 'נידוי', ולרבי עקיבא חל הנדר גם בלשון שמשמעו 'נידוי'.
- ה"נ מבאר שטעם לכך הוא מפני החשד, שאם יתירו שלא בפניו ולא ידע המנודה מכך ויראה שאנשים הפסיקו להתרחק ממנו, יחשוב שמזלזלים בנידוי, אבל באופן שהודיעו למנודה שהתירו, אפשר להתיר שלא בפניו.

- באופן שנידוהו שלא בפניו - אפשר להתירו שלא בפניו.
- אפשר להתיר את הנידוי מיד.
- חכם שהתנדה יכול להתיר לעצמו את הנידוי.

דף ח

- ◆ **שבועה לקיים את המצווה** - השבועה חלה, אמנם באופן שעבר על השבועה אינו חייב קרבן^{יב}.
- ◆ **האומר 'אשכים ואשנה פרק זה'** - השבועה חלה עליו, ובאופן שעבר על השבועה חייב קרבן^{יג}.
- ◆ **אדם שנידו אותו בחלום** - לכתחילה צריך להתיר את הנידוי על ידי עשרה בני אדם הלומדים גמרא, ובאופן שאין עשרה בני אדם הלומדים גמרא יכול להתיר את הנידוי על ידי עשרה בני אדם הלומדים משנה^{יד}.
- ◆ **דיני התרת נדרים:**
 - על ידי הבעל - בעל לא יכול להתיר את נדרי אשתו לבד גם באופן שהוא 'יחיד מומחה', והר"ן מסתפק האם יכול להצטרף עם שנים אחרים ולהתיר.
 - על ידי שליח:
 - אדם ששלח אדם אחר - לפי תירוץ הראשון בר"נ אינו יכול להיות שליח, ולפי התירוץ השני יכול להיות שליח.
 - אשה ששלחה את בעלה - באופן שיש שלשה בני אדם שהתאספו יכול להיות שליח, ובאופן שאין שלשה בני אדם שהתאספו יחד אינו יכול להיות שליח^{טו}.
 - על ידי תלמיד במקום רבו - לכתחילה לא יתיר משום כבוד רבו.
- ◆ **דיני התרת נידוי:**
 - על ידי תלמיד במקום רבו - יכול להתיר לכתחילה^{טז}.
 - על ידי יחיד מומחה - יכול להתיר.
 - על ידי שלשה הדיוטות - יכולים להתיר.

הערות

- יב המקור שהנשבע לקיים את המצווה ועבר על השבועה אינו חייב קרבן, דכתיב 'להרע או להיטיב', אמנם מיעוט זה נאמר רק לענין קרבן ולא לענין עיקר השבועה.
- יג הר"ן מבאר שהחוב שמופדש בתורה של תלמוד תורה מוקיים בקריאת שמע שחרית וערבית, והחוב ללמוד כל היום אינו מפורש בתורה, והדין שאין חיוב קרבן באופן שנשבע לקיים את המצווה נאמר רק באופן שנשבע על דבר שמופדש בתורה, אבל באופן שאומר 'אשכים ואשנה פרק זה' שנשבע על דבר שאינו מפורש בתורה לא נחשב שבועה לקיים את המצווה, ולכן באופן שעבר על השבועה חייב קרבן.
- יד בדברי הגמ' מבואר שבאופן שאמר לחברו 'נשכים ונשנה פרק זה' השבועה חלה עליו, ובאופן שעבר על השבועה חייב קרבן, וביאור הלשון 'נשכים' הוא שהאומר צריך להשכים לפני חברו.
- יד כך מבאר הר"ן בפירוש אחד, אמנם הר"ן מביא פירוש נוסף שלכתחילה צריך להתיר את הנידוי על ידי עשרה בני אדם שמלמדים לאחרים, ובאופן שאין עשרה בני אדם שמלמדים לאחרים יכול להתיר את הנדר על ידי עשרה בני אדם שלומדים לעצמם.
- הגמ' מוסיפה שבאופן שלא מצויים עשרה בני אדם יאמר שלום לעשרה בני אדם ויחזירו לו שלום ובכך יגן על עצמו מהיסורים, עד שיבואו עשרה בני אדם ויתירו לו את הנידוי.
- הגמ' מוסיפה שבאופן שנידו אותו בחלום על ידי אדם, אותו אדם אינו יכול להתיר את הנידוי, משום שיתכן שמינו אותו מן השמים לנדות ולא מינו אותו להתיר את הנדר. והגמ' מוסיפה שבאופן שראה בחלום שנידו אותו והתירו את הנידוי, צריך להתיר את הנידוי משום ש'אין חלום בלא דברים בטלים' ויתכן שהתרת הנדר הייתה דברים בטלים.
- טו הר"ן מבאר שלפי התירוץ הראשון שאדם אחר לא יכול להיות שליח, מ"מ בעל יכול להיות שליח משום ש'אשתו כגופו', אמנם באופן שאין שלשה בני אדם שהתאספו אינו יכול להיות שליח להתיר את הנדר, כיון שלכתחילה הנודר צריך לבוא לבית דין להתיר את הנדר.
- הר"ן מבאר שלפי התירוץ השני שאדם אחר יכול להיות שליח, מ"מ בעל לא יכול להיות שליח באופן שאין שלשה בני אדם שהתאספו יחד, משום שיש חשש שהבעל יוסיף בחורטה כיון שרוצה להתיר את נדרי אשתו, ויתירו את הנדר שלא כדין.
- טז תוספות מבארים שלפעמים הרב לא יהיה פנוי להתיר את הנידוי ולא ראוי להשהות את הנידוי.

◆ **האם טוב להשבע ולידור נדר או נדבה או נזירות:**

- שבועה - לא טוב, ולכן האומר 'כנדרי רשעים הימנו שלא אוכל' באופן שהיה ככר מונח לפניו חלה השבועה על הככר ובאופן שאין ככר לפניו לא חלה השבועה, אבל האומר 'כנדרי כשרים הימנו שלא אוכל' לא חלה השבועה.
- נדר ונדבה ונזירות:
 - לאיכא דאמרי הראשון בגמרא:
 - לרבי מאיר - נדר לא טוב נדבה טוב, ונזירות באופן שנודר לשם שמים טוב ובאופן שלא נודר לשם שמים לא טוב.
 - לרבי יהודה - טוב.
 - לאיכא דאמרי השני בגמרא:
 - לרבי מאיר - לא טוב.
 - לרבי יהודה - נדר לא טוב נדבה טוב ונזירות באופן שנודר לשם שמים טוב ובאופן שלא נודר לשם שמים לא טוב.
 - נפק"מ במחלוקת זו:
 - באופן שאמר 'כנדרי כשרים עלי' או 'כנדרי רשעים עלי' - למ"ד שטוב לידור נדר כשאמר 'כשרים' חל הנדר וכשאמר 'רשעים' לא חל ולמ"ד שלא טוב לידור נדר כשאמר 'כשרים' לא חל הנדר וכשאמר 'רשעים' חל הנדר.
 - באופן שאמר 'כנדבות כשרים עלי' או 'כנדבות רשעים עלי' - למ"ד שטוב להתנדב נדבה כשאמר 'כשרים' חל הנדר וכשאמר 'רשעים' לא חל הנדר ולמ"ד שלא טוב להתנדב נדבה כשאמר 'כשרים' לא חל הנדר וכשאמר 'רשעים' חל הנדר.
 - באופן שאמר 'כנדרי כשרים הריני' או שאמר 'כנדרי רשעים הריני' ונזיר עובר לפניו - למ"ד שטוב לקבל נזירות באופן שאמר 'כשרים' חל הנזירות ובאופן שאמר 'רשעים' לא חל הנזירות, ולמ"ד שבאופן שנודר לשם שמים טוב ובאופן שלא נודר לשם שמים לא טוב בין באופן שאמר 'כשרים' ובין באופן שאמר 'רשעים' חל הנזירות, ולמ"ד שלא טוב לקבל נזירות באופן שאמר 'כשרים' לא חל הנזירות ובאופן שאמר 'רשעים' חל הנזירות.

◆ **דין כינויים:**

- מהם כינויים - לרבי יוחנן לשון אומות, לריש לקיש לשון שחכמים תיקנו כדי שלא יבואו להזכיר שם שמים לבטלה.
- דין כינויי כינויים - לבית שמאי אסורים, לבית הלל מותרים^{כא}.

✽ **הערות** ✽

- יז הגמ' מבארת שהמקור של רבי מאיר הוא מהפסוק 'טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם' ורבי מאיר מבאר שכוונת הפסוק שלא לידור נדרים משום שיש חשש שישכח ולא ישלם, אמנם בנדבה רבי מאיר מודה שטוב להתנדב כגון שמביא בהמה לבית המקדש ומקדישה סמוך לבית המקדש כיון שאין חשש שישכח ולא ישלם.
- יח הגמ' מבארת שלפי רבי מאיר לא טוב לקבל נזירות משום שיש חשש של תקלה, אמנם באופן שמקבל נזירות לשם שמים אין חשש תקלה ולכן טוב לקבל נזירות.
- יט הגמ' מבארת שהמקור של רבי מאיר הוא מהפסוק 'טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם' וכוונת הפסוק שלא לידור נדרים משום שיש חשש שישכח ולא ישלם, ורבי מאיר סובר שכמו שנדר לא טוב לידור כך נדבה לא טוב להתנדב.
- כ הר"נ מבאר שרבי יהודה סובר כדברי רבי מאיר שביאור הפסוק 'טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם' הוא שלא טוב לידור נדרים משום שיש חשש שישכח ולא ישלם, אמנם רבי יהודה סובר שרק נדר לא טוב לידור אבל נדבה טוב להתנדב כגון שמביא בהמה לבית המקדש ומקדישה סמוך לבית המקדש כיון שאין חשש שישכח ולא ישלם.
- הגמ' מבארת שלפי רבי יהודה לא טוב לקבל נזירות משום שיש חשש של תקלה, אמנם באופן שמקבל נזירות לשם שמים אין חשש תקלה ולכן טוב לקבל נזירות.
- כא בדברי המשנה לעיל [ב א] מבואר שכינויים של 'קרבי' הוא 'קונם' 'קונח' ו'קונס', והגמ' מבארת שכינויי כינויים הכוונה 'מקנמנא' במקום 'קונם', 'מקנחנא' במקום 'קונח', 'מקנסא' במקום 'קונס'.

- באופן שאמר 'שאוכל לך':
 - באופן שאמר 'חולין' או 'כשר' או 'טהור' - לא חל הנדר.
 - באופן שאמר 'לא חולין' או 'לא כשר' או 'לא טהור' - לרבי מאיר לא חל הנדר, לרבי יהודה חל הנדר.
 - באופן שאמר 'לחולין' או 'לכשר' או 'לטהור' - לרבי מאיר לא חל הנדר, לרבי יהודה חל הנדר.
 - באופן שאמר לשון של דבר קדוש:
 - באומר שלא הוסיף 'כ' בתחילה כגון 'אימרא' 'עצים' - לת"ק חל הנדר, לרבי יהודה לא חל הנדר.
 - באופן שהוסיף 'כ' בהתחלה כגון 'כאימרא' 'כעצים' - חל הנדר.
 - באופן שאמר לשון של דבר אסור כגון 'טמא' 'נותר' 'פיגול' - חל הנדר.
- באופן שאמר 'שלא אוכל לך':
 - באופן שאמר לשון 'חולין' 'כשר' או 'טהור' - לרבי מאיר לא חל הנדר, לרבי יהודה חל הנדר.
 - באופן שאמר לשון 'לקרבן' - חל הנדר.
 - באופן שאמר לשון 'לחולין' - חל הנדר.

✽ הערות ✽

הגמ' בהו"א סברה שנחלקו בית שמאי ובית הלל מהם כינויים: לבית שמאי הם לשון אומות, ולכן גם כינויי כינויים אסורים כיון שיש מיעוט אנשים שמדברים בצורה זו, ולבית הלל הם לשון שחכמים תיקנו, ולכן כינויי כינויים שחכמים לא תיקנו מותרים. והגמ' דוחה שלכו"ע כינויים אסורים משום שהם לשון אומות, ונחלקו בית שמאי ובית הלל האם המיעוט אנשים מחשיב לשון זה כלשון שחל בו נדר, או שאינו מחשיב את הלשון, ועוד הגמ' דוחה שאפשר לומר שנחלקו בית שמאי ובית הלל האם חכמים גזרו כינויי כינויים אטו כינויים, או שלא גזרו.

כב הגמ' מבארת שהטעם של רבי יהודה שחל הנדר, משום שכוונת הלשון 'מה שאוכל לא יהיה חולין אלא קרבן', וכן 'מה שאוכל לא יהיה כשר או טהור אלא יהיה כמו דבר הנדור' (ולמרות שאפשר לפרש שכוונתו שיהיה אסור כמו 'דבר האסור', מ"מ סתם נדרים להחמיר). אמנם לרבי מאיר לא חל הנדר, משום שרבי מאיר סובר שלא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן'.

כג הר"נ מבאר שבאופן שהוסיף 'ל' בתחילת המילה, אפשר לבאר שכוונתו כמו לשון 'לא', ואפשר לבאר שכוונתו כמו לשון 'כן', וכיון שסתם נדרים להחמיר, מבארים את דבריו באופן שיחול הנדר. ובאופן זה מבארים שכוונתו כמו לשון 'לא', וכוונת הלשון 'מה שאוכל לא יהיה חולין אלא יהיה קרבן', או 'מה שאוכל לא יהיה כשר או טהור אלא יהיה כמו דבר הנדור', ולפי רבי יהודה שאומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן' חל הנדר.

כד נחלקו התנאים בדעת רבי יהודה באופן שאומר לשון 'ירושלים' האם נחשב כמו לשון 'אימרא' משום שכוונתו לקרבנות שקרבים בירושלים, או דלמא אין הנדר חל משום שכוונתו 'לעצים ואבנים'.

כה הגמ' מבארת שהטעם של רבי יהודה שחל הנדר, משום שכוונת הלשון היא 'מה שלא אוכל לך יהיה חולין', ומדייקים ש'מה שיאכל יהיה קרבן'. אמנם לרבי מאיר לא חל הנדר, משום שרבי מאיר סובר שלא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן'.

רב אשי מוסיף שבאופן שהוסיף 'ל' בתחילה ואמר 'לחולין' או 'לכשר' או 'לטהור', נחשב כמו שאמר 'חולין' 'כשר' ו'טהור', ולרבי מאיר לא חל הנדר ולרבי יהודה חל הנדר.

כו ראה לעיל [הערה כג] שבאופן שהוסיף 'ל' בתחילת המילה, אפשר לבאר שכוונתו כמו לשון 'לא', ואפשר לבאר שכוונתו כמו לשון 'כן', וכיון שסתם נדרים להחמיר, מבארים את דבריו באופן שיחול הנדר. ובאופן זה מבארים שכוונתו כמו לשון 'כן' ומחלקים את לשונו לשנים ולפי"ז כוונת הלשון 'מה שאוכל יהיה קרבן' ולכן 'לא אוכל לך' וחל הנדר.

נחלקו תירוצי הגמ' בדעת התנא של הברייתא האם סובר כדברי רבי מאיר בדין זה: לפי התירוצי הראשון בגמ' לא סובר כדברי רבי מאיר, אלא סובר שבאופן זה לא חל הנדר, משום שלא מחלקים את לשונו לשנים, ולכן א"א לבאר שכוונתו כמו לשון 'כן' אלא מבארים שכוונתו כמו לשון 'לא', ולפי"ז כוונת הלשון 'מה שאוכל לא יהיה חולין' ומדייקים שמה שיאכל יהיה קרבן', והתנא של הברייתא סובר שלא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן'. ולפי התירוצי השני בגמ' סובר כדברי רבי מאיר.

כז ראה לעיל [הערה כג] שבאופן שהוסיף 'ל' בתחילת המילה, אפשר לבאר שכוונתו כמו לשון 'לא', ואפשר לבאר שכוונתו כמו לשון 'כן', וכיון שסתם נדרים להחמיר מבארים את דבריו באופן שיחול הנדר. ובאופן זה מבארים שכוונתו כמו לשון 'לא' ומחלקים את דבריו לשנים ולפי"ז כוונת הלשון שהדבר שיאכל 'לא יהיה חולין אלא יהיה קרבן' ולכן 'לא אוכל לך' וחל הנדר.

הר"נ מבאר שלמרות שלפי רבי מאיר לא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן' באופן זה אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן' כלומר שלא יהיה חולין אלא יהיה קרבן, משום שסיום דבריו 'לכן לא אוכל לך' מבאר את תחילת דבריו.